

3. Оніщенко Н. До питання про пошук балансу у співвідношенні громадянського суспільства та держави / Н. Оніщенко // Право України. – 2014. – № 4. – С. 55–63.
4. Документ Копенгагенської наради Конференції щодо людського виміру НБСЄ ОБСЄ : витяг, міжнар. док. від 29.06.1990 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_082.
5. Подорожна Т. С. Правовий порядок: теоретико-методологічні засади конституціоналізації : моногр. / Т. С. Подорожна. – К.: Юрінком Інтер, 2016. – 536 с.

УДК 343.14+343.135

Рогатинська Н. З.

к.ю.н., доцент, доцент кафедри
кримінального права і процесу ЮФ
ТНЕУ

ЗАЛУЧЕННЯ ПОНЯТИХ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Актуальність дослідження інституту понятих полягає у зміні кримінального процесуального законодавства України, що зумовлює необхідність визначення процесуального статусу понятих, їх місця, ролі та значення в реформованому кримінальному судочинстві.

Різні аспекти, пов'язані з темою дослідження, неодноразово розглядали у своїх працях вчені в галузі кримінального процесу та криміналістики, зокрема: Ю. П. Аленін, В. П. Бахін, Р. С. Белкін, Т. В. Варфоломеева, Г. П. Власова, А. Я. Дубинський, В. І. Галаган, В. Г. Гончаренко, Ю. М. Грошевий, В. С. Зеленецький, А. В. Іщенко, Н. С. Карпов, В. О. Коновалова, Л. М. Лобойко, Є. Д. Лук'янчиков, В. Т. Маляренко.

Метою є дослідження інституту понятих на теренах України та аналіз кримінального процесуального законодавства щодо процесуального статусу понятих та їх участі у кримінальному провадженні, що може мати суттєве значення при подальшому реформуванні інституту понятих у чинному КПК.

Участь понятих є гарантією правильного безпосереднього сприйняття при провадженні слідчих дій обставин і фактів, що мають значення для кримінального провадження, їх належного фіксування в процесуальних документах.

Визначаючи деякі терміни законодавець у п.25 ч.1 ст. 3 КПК зазначив, що понятій являється одним із учасників кримінального провадження. У главі 3 КПК України вказані учасники кримінального провадження, визначені їхні права та обов'язки, однак законодавець через незрозумілу причину в цій главі не вказав понятих як учасників процесу і не дав визначення понятю як учасника кримінального провадження.[1]

Понятий – це незаінтересована особа, яка на запрошення слідчого, прокурора присутня при провадженні слідчих (розшукових) дій і своїм підписом засвідчує відповідність записів у протоколі виконаним діям.

Згідно ст. 223 КПК України є обов'язковим залучення слідчим, прокурором не менше двох понятих під час провадження певних слідчих дій, а саме: пред'явлення особи, трупа чи речі для впізнання, огляду трупа, в тому

числі пов'язаного з ексгумацією, слідчого експерименту, освідчування особи, обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи. [1]

У правозастосовній практиці часто під час проведення слідчих дій запрошуються не більше двох понятих, хоча проведення складних слідчих (розшукових) дій унеможливує цілісне сприйняття однією парою понятих всієї слідчої дії, це стосується, наприклад, обшуку, слідчого експерименту, огляду місця події з суттєвим розкидом об'єктів на великій території. Нерідко, кількість понятих під час проведення слідчої (розшукової) дії зводиться лише до встановленого законом мінімуму з тієї причини, що залучення понятих пов'язане з труднощами у пошуку осіб, які б погодилися бути понятими. Основними мотивами відмови, згідно статистичних даних є: 1) зайнятість; 2) відсутність вільного часу; 3) небажання бути підданим можливому в майбутньому допиту; 4) побоювання складнощів у стосунках з сусідами, у житлі яких проводиться обшук; 5) боязнь помсти з боку злочинця [2].

Іноді виникають ситуації, коли необхідною є не тільки присутність понятих, але й виконання ними певних дій, або коли поняті проявляють ініціативу щодо самостійного виконання будь-яких дій. В теорії кримінального процесу на цей рахунок є дві протилежні точки зору. Одна з них зводиться до того, що в окремих випадках допускається можливість вчинення конкретних дій понятими. Інша – до того, що не можна доручати виконання будь-яких операцій понятим, які беруть участь у слідчій дії. Безумовно, якщо розглядати понятих лише як суб'єктів засвідчення, то неможливо допустити, аби вони вчиняли будь-які дії в ході проведення слідчої дії як за власною ініціативою, так і за дорученням слідчого. З іншого боку, закон прямо не забороняє виконання понятими жодних дій в рамках слідчої дії, тому, визнаючи, що понятій у гносеологічному плані є таким самим суб'єктом пізнання, як і слідчий, та беручи до уваги, що на даному етапі доказування (формування доказів) пізнання здійснюється на емпіричному рівні, він вправі в разі необхідності виконувати доручені йому слідчим короткочасні, необ'ємні операції, направлені на досягнення об'єктивного результату пізнання. [3]

Відповідно до ч. 3 ст. 223 КПК України перед проведенням слідчої (розшукової) дії особам, які беруть у ній участь, роз'яснюються їх права і обов'язки, передбачені цим Кодексом, а також відповідальність, встановлена законом. Враховуючи те, що у якості понятих залучаються, як правило, особи, які не знають норм кримінального процесуального закону, доцільно було б вручати понятим письмову пам'ятку про їх процесуальні права та обов'язки відразу ж після їх роз'яснення уповноваженою особою.

Отже, інститут понятих у сучасному кримінальному провадженні є однією з умов дотримання процесуальної форми під час проведення слідчих (розшукових) дій, тому вважається дієвою процесуальною гарантією законності та обґрунтованості досудового розслідування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. — [Електронний ресурс]: Режим доступу // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Губіна Є. Н. Проблемні питання інституту понятих у кримінальному провадженні — [Електронний ресурс]: Режим доступу // http://www.lj.kherson.ua/2014/pravo05/part_3/26.pdf.

3. Кирилюк Л. В. Проблемні питання процесуального статусу понятого в новому Кримінальному процесуальному кодексі України — [Електронний ресурс]: Режим доступу // [http://dspace.hepu.edu.ua:8080/xmlui/bitstream/handle/1/163/Scientific%20Notes%202013%20v%201%20\(27-34\).pdf?sequence=1](http://dspace.hepu.edu.ua:8080/xmlui/bitstream/handle/1/163/Scientific%20Notes%202013%20v%201%20(27-34).pdf?sequence=1).

Сердюк П. П.

д.ю.н., професор, головний науковий співробітник відділу науково-методичного забезпечення організації роботи в органах прокуратури Науково-дослідного інституту Національної академії прокуратури

ОШИБКА В ОТНОСИТЕЛЬНОМ ИЗМЕРЕНИИ ИНТЕНСИВНОСТИ ПРЕСТУПНОСТИ

Мыслить критически – это одно из самых сильных провокационных занятий. Человеческий мозг тратит изрядное количество энергии на критическое восприятие действительности. Вот почему мозгу легче принять готовую информацию, которая вдобавок ещё и принимается большинством из его окружения. Это, как есть красные ягоды, когда наблюдаешь своих соплеменников за тем же занятием. Сразу понимаешь, занятие это не опасное, ничего плохого не может случиться. Но эта модель поведения подходит для выживания, и совершенно не пригодная для выяснения объективной действительности. Постичь вычурность природы гораздо сложнее, чем высмотреть на дереве что-то съестное. Посему наука может прирастить знания, только идя вопреки нашим природным инстинктам, поощряющим конформизм и хорошие отношения. Споры ведут к конфликтам, а конфликты к борьбе. Борьба ведёт к расходам энергии, а наш отстающий от социального прогресса организм весьма враждебно относится к расходованию энергетического ресурса, который всю историю человека не был в достатке. Именно по этой причине идти против общепринятого мнения – дело весьма непростое.

Однако и составление общественного мнения – занятие очень затратное. Участие граждан в реализации политики противодействия преступности, впрочем, как и сама эта политика, требует знаний, ведь насколько мы знаем, настолько мы можем. Как раз с этим возникают самые большие сложности. Увы, на сегодняшний день, когда совершаются ошеломительные открытия о природе, мы знаем пугающе мало о социальных процессах. До сих пор мы используем неправильные измерительные практики в исследовании состояния преступности.

Использование аналитической единицы сравнения социального явления на 100 000 населения относится к вековой традиции, которая настолько широко используется в мире, что многие статистические службы государств отказались в публикациях статистических данных от абсолютных показателей, используя только коэффициенты на 100 000 населения. Самым ярким примером этого является Норвегия. Впрочем, и другие государства используют их без малейших сомнений. Между тем, расчёт индекса